

Psi so zakon

V naši ulici je nekaj hiš stran od nas za leseno ograjo životarilo ščene po imenu Floki. Posušeno, ščetinasto in umazano je prav nadležno oblajalo vsakega in vse, ki so si samo zaželeli, da bi se pojavili na cesti. Ulične obrekovalke so po njem uravnale svoje redne nadzore naselja in če bi potrebovali mestno stražo, bi bil zagotovo njen najaktivnejši član. Kljub vsemu nas je strašno živciralo.

V časih, ko so tihe kraje identitet najpopularnejši posel podzemnega digitalnega sveta, bi en tak Floki, malce bolj kultiviran, obvladan, skopan in prilagojen, lahko prišel še kako prav. Na vrh črnega seznama zlorab so se po desni mimo kraj plačilnih kartic suvereno pririle prodaje in izrabe tujih bančnih računov. Za mojega na črnem trgu morda iztržite deset dolarjev, za bančne račune s seznama najbogatejših Slovencev pa bi verjetno pridelali kak dolarski tisočak. Tisočak tu, tisačak tam, pa so položnice plačane, kajne? In to je glavni razlog, da doživlja ta poklic tako nesluten razcvet.

Tudi težave, ki jih imajo nesrečniki po zlorabi njihovih osebnih podatkov, veselo cvetijo. Izkazuje se, da predvsem zato, ker odgovorni ne znajo ali zmorejo opaziti ali preprečiti vdorov, uspele kraje preveč vneto pometejo pod preproge in večino težav preložijo na nič krive žrtve.

Svetovna javnost je glede tega, kdo mora skrbeti za nabrane osebne podatke, soglasna in nedvoumno jasna: tisti, ki jih zbira. Malce se zatika le pri izvedbah varovanja, a s tem, ko zakonodaje račun za plačilo vedno več težav izstavlja odgovornim, se le-ti končno lotijo izboljševanja metod varovanja. Zgodovinski preobrat se je tako zgodil, ko so kazni za slabo ravnanje z osebnimi podatki zbiratelje osebnih podatkov začele ... hmm... resno boleti.

Legendarni kalifornijski zakon SB-1386 (»Security Breach of Information Act«) iz leta 2003 je glavni krivec, da smo sploh zvedeli za nekaj najbolj megalomanskih kraj osebnih podatkov na svetu. Od kogarkoli na svetu (tudi slovenskih zbirateljev), ki so mu ukradli vsaj en nešifriran osebni podatek kalifornijskega državljana, zahteva, da podatek o kraji oškodovancu javi. Okradenemu položi zakon v roke municijo, da za vso povzročeno škodo mastno civilno toži, čemur ponavadi sledi javno kamenjanje in množične tožbe preostalih sotrpinov. Stroški take kraje za zbiratelja osebnih podatkov tako odletijo v nebo, okradeni pa dobi vsaj neko zadoščenje.

Na krilih uspeha in z veliko pomočjo SB-1386 se je zbudilo tudi združenje plačilnih kartičarjev PCI, ki so v preteklih letih pobrali nečastni delež spletnih oškodovanj svojih strank, to pa je zamajalo zaupanje v njihove plačilne mehanizme. Res je, da se je moralo zgoditi veliko zlorab in uiti kar nekaj števil plačilnih kartic, a zgleda, da je bilo zlorab končno preveč. Dosežek epskih razsežnosti se je zgodil, ko so se podjetja, ki so sicer hudi konkurenti na trgu, združili in domislili skupni standard za varovanje podatkov. Ureditev velja za kartične procesorje in prav vse trgovce, ki uporabljajo plačilne kartice in določa konkretno denarno kazen za vsako ukradeno ali izgubljeno plačilno kartico posebej, kar za zbiratelje zelo podraži masovne vdore. Standard je daleč od tega, da bi bil popoln in dopušča zbirateljem tudi precejšnje mero ležernosti, a je pisan praktično in je tehnično konkreten. Od velikih trgovcev zahteva stroge zunanje varnostne preglede, tiste, ki so jim vdrlji, pa zavezuje k premiku od besed k dejanjem in pričakuje bistveno večjo resnost pri bodočem poslovanju. Skupno ceno najbolj razvpite kraje plačilnih kartic v sistem podjetja TJX ocenjujejo na slabo milijardo in pol dolarjev – argument, da se splača standardu prisluhniti.

Kaj pa doma? Zakon o varstvu osebnih podatkov nas je odlično spodbudil k razmišljanju o tem, kaj so osebni podatki in kako naj uveljavljamo svojo pravico do zasebnosti na delovnem mestu. Nismo pa še pričeli z resnimi pogovori o tem, kako v praksi nam zaupane (večinoma tuje) osebne podatke v resnici tudi zavarovati, na kar kaže v zadnjem času nekaj precej neprijetnih pripetljajev. A z zakonom predpisane kazni nimajo posebne ambicije, da bi koga resno prestrašile, saj je v Sloveniji bolj poceni biti neodgovorna odgovorna oseba zbiratelja osebnih podatkov kot neodgovoren voznik osebnega avtomobila. Kot kaže pravna praksa, smete podivjano brzeti s skoraj svetlobno hitrostjo 81 km/h skozi nestrnjeno naselje za borih 1000 EUR - kar je 170 EUR več, kot če bi ob avtocestah sejali hektarje izpolnjenih zdravstvenih kartotek, začinjnih z našimi občutljivimi osebnimi podatki. Opravičilo oškodovanim ali javno posipanje s pepelom tudi ni potrebno in nihče zaradi tega še ni izgubil kakega posla, službe ali hiše. Res je, da je poleg tega finančno kaznovana tudi organizacija, a sramotno malo, sploh glede na storjeni greh, škodo in skupna sredstva, s katerimi razpolaga.

Vem, da bomo v bližnji prihodnosti marsikateri pobeg osebnega podatka oprostili ali kaznovali nežno - ker bo šlo za višje dobro, ker bodo optimirali procese, kratkoročno prihranili naš denar ali ker se bo kdo zavestno odločil in javno postavil funkcionalnost za pomembnejšo od pravice do varovanja osebnih podatkov. Upam, da so blage kazni doma zaenkrat le opozorilni strelji, a na dolgi rok nam tak odnos lahko škodi. Bodoče žrtve se bomo navadile tovrstne vsakodnevnosti in prostovoljno sprejele na svoja pleča posledice problema. Nehali bomo opozarjati na napake. Floki se bo odselil, karavana bo šla dalje.

Stanka Šalamun, Sistem, maj 2008